

POPIS PUBLICZNY

U C Z N I Ó W

SZKOŁY WOIEWÓDZKIÉY WARSZAWSKIÉY
X I E Ż Y P I I A R Ó W

Odbywać się będzie dnia 24. 25. 26. Lipca z rana
od godziny $8\frac{1}{2}$ do 2.

N A, K T O R Y.

Z A P R A S Z A

PRZESWIETNĄ PUBLICZNOŚĆ

JMIENIEM NAUCZYCIELI i UCZNIÓW

X. JAN BYSTRZYCKI REKTOR.

w W A R S Z A W I E 1820 roku.

POPIS PUBLICZNY

U C Z N I Ó W

SZKOŁY WOLNIE WYKONANE

2034632

373 (079)

Obywatel, który posiada ten egzemplarz, zobowiązany jest do jego...

M A K T O R Y

Z A R Z A D Z A

PRZESWIECNA PUBLICZNOŚĆ

IMPREMUM NAUCZYCIELI I UCZNIÓW

Z JAN BYSTRZYCKI REKTOR

w W A R S Z A W I E 1220 rok

Popis odbywać się będzie następującym porządkiem.

Poniedziałek 24. Lipca.

K L A S S A I. i II.

Religiia od $8\frac{1}{2}$ do 9.

Język Francuzki od 9. do $9\frac{1}{2}$

— Niemiecki od $9\frac{1}{2}$ do 10.

— Łaciński od 10 do $10\frac{1}{2}$

— Polski od $10\frac{1}{2}$ do 11.

Jeografia od 11. do 11. minut 20.

Historia Powszechna i Polska od 11. minut 20. do 11. minut 50.

Arytmetyka i Jeometrya, od 11. minut 50. do $12\frac{1}{2}$

Historia naturalna od $11\frac{1}{2}$ do 1.

Wtorek 25 Lipca

K L A S S A III. i IV.

Religiia od $8\frac{1}{2}$ do 9.

Język Niemiecki od 9. do $9\frac{1}{2}$

— Francuzki od $9\frac{1}{2}$ do 10

— Łaciński od 10 do 11.

Historia powszechna; Polska i Jeografia od 11. do 12.

Matematyka od 12. do 12 minut 45.

Fizyka od 12, minut 45. od 1, minut 15.

Historia Naturalna od 1 minut 15 do $1\frac{1}{2}$.

Język Polski od $1\frac{1}{2}$ do 2.

Sroda dnia 26 Lipca.

K L A S S A V. i VI.

Religiia od $8\frac{1}{2}$ do 9,

Język Niemiecki od 9 do $9\frac{1}{2}$.

— Francuzki od $9\frac{1}{2}$ do 10

— Łaciński i Grecki od 10 do 11.

Historia Powszechna i Polska od 11 do 11 minut 40.

Fizyka, Chimiia i Mineralogia od 11 minut 40 od 12 minut 10.

Botanika od 12 minut 10 do 12 minut 20.

Matematyka od 12 minut 20 do 1 minut 10.

Język i Literatura Polska od 1 minut 10 do 2.

X. Professor *Politowski* dający naukę Matematyki w Klasie IV. wy tłumaczywszy poprzedniczo zasady miernictwa, wprawił Uczniów w zastosowanie teorii do praktyki, rozmierzając z nimi wieś Wawrzyszew, prócz tego oznaczył kątomierzem ważniejsze punkta Warszawy od strony południowo-zachodniéj. Plany tych robot Uczniowie okażą.

Podobnie X. *Wolicki* Professor Matematyki, w zamiarze przypomnienia Ucznióm Klasy VI. Jeometryi praktycznéj, i zastosowania do niéj zagadnień Trygonometryi, równie dla okazania jakim sposobem i w jakich przypadkach można użyć, wygodnie formuł trygonometrycznych, oznaczył znakomitsze gmachy Stolicy, i rozmaite przedmioty ze strony południowo-wschodniéj widziane.

P. *Waga*, Nauczyciel Historii Naturalnéj, wyłożywszy w półroczu zimowém teoretycznie w Klasie IV. Terminologią owadów, w półroczu letniém dopełnił przedsięwzięcia swojego lekcją praktyczną w polu; gdzie okazał Ucznióm sposob używania systematu, aby za jego pomocą byli w stanie łatwo poznawać gatunki tak licznéj gromady zwierząt. użytym był systemat *Fabrycjusza*.

Z Uczniami Klasy V. wychodził X. *Politowski* na ekskursyie Botaniczne, i wprawił ich w poznawanie roślin podług układu *Linneusza*.

Jeden tylko był Uczeń drugoletni Klasy VI. *Jankowski Maciej*: który składać będzie *Examen Maturitatis*.

Za zezwoleniem Wysokiej Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przypuszczeni są do złożenia tegoż *examinu* następujący Uczniowie Pierwszoletni Klasy VI.

1. Nowakowski Tomasz.	8. Podowski Kazimierz.
2. Łącki Leopold.	9. Zalewski Wincenty.
3. Wesołowski Klemens,	10. Rostworowski Julian.
4. Rojewski Antoni.	11. Pstrokoński Adam.
5. Wąsowicz Julian.	12. Grzybowski Jan.
6. Duwe Piotr.	13. Zaborski Leopold.
7. Byszewski Floryan.	14. Trąpczyński Jozef.

HISTORIA

ZAPROWADZENIA INSTYTUTU

XIĘŻY PIIARÓW

DO WARSZAWY.

Zgromadzenie XX. Piiarów początek swój wzięło w Rzymie roku 1600 założone przez Józefa Kalasantego rodem z Hiszpanii: który zdjęty litością nad biedną młodzieżą nie mającą sposobów uczenia się, przedsięwziął założyć taki Instytut, któryby się szczególniéy trudził instrukcją ubogiéy młodzieży w Religii, moralności i w stosownych naukach, to iest czytania, pisania, rachunków i t. p. Cały swój majątek na to obrócił. Rospoczął wielki ten zawód w Rzymie iako w Stolicy Chrześcijaństwa: przybrał osoby znane z gorliwości o dobro bliźniego, z poświęcania się na ulgę biednych i nieuwodzące się żadnym prywatnym interessem. Papież Paweł V. przekonawszy się o użyteczności zawiązanego Zgromadzenia, potwierdził ie w roku 1617, takiem nawet był uniesiony przywiązaniem ku temu Instytutowi, iż żądał aby od iego imienia *Congregatio Paulina* był nazywany (1). Potém w roku 1622 Papież Grzegorz XV. nowemi przywilejami wzmocnił powstające Zgromadzenie potwierdziwszy ustawy Piiarskie Bullą wydaną 31 Stycznia 1622 roku: Urban zaś VIII. zapobiegając aby to Zgromadzenie niczém nie było odrywane od instrukcyi młodzieży, uwolnił ie od znajdowania się na obrzędach publicznych religijnych, do czego innych Zakonów osoby są obowiązane (2). Tenże Papież

w roku 1630 dnia 17 Sierpnia Bullą wydaną zalecił, aby żadne Zgromadzenie nie zakładało Instytutu szkolnego pod tytułem szkół pobożnych który Piiarowie przybrali (3).

Zgromadzenie zatém Piiarskie tak już wzmocnione w pierwiastkach swoich przywilejami od Stolicy Apostolskiéy, zajmowało się ciągle uczeniem młodzieży, szczególniéy ubogiéy, z taką usilnością; że w krótkim czasie miało Prowincye Rzymską, Gienueńską, Lombardy i Umbryi, rozszerzyło się także w Królestwach Hiszpańskiem, Neapolitańskiem, Sycylijskiem, Sardyńskiem, Węgierskiem, Czeskiem, iako też w Austryi i Morawii.

Władysław IV Król Polski troskliwy o rozszerzenie nauk w Królestwie swoim, wiedząc o pożytkach iakie przynosiło w różnych krajach nowo powstałe Zgromadzenie Nauczycielskie Piiarów, starał się usilnie zaprowadzić ie do Polski: zlecił przeto nadzwyczajnemu Posłowi swemu do Stolicy Apostolskiéy Jerzemu Ossolińskiemu, aby interes zaprowadzenia Instytutu Piiarskiego do Polski między nayważniejszymi w Rzymie popierał. Nie przestał Król na tém zaleceniu, ale dopraszał się o to listownie tak od samego Papieża Urbana VIII iako też od Józefa Kalasanteo Jenerała Piiarskiego. Od obudwu odebrał odpowiedź zadosyć czyniącą swoim żądaniom (4).

Józef Kalasanty zlecił zaraz Prowincyałowi Niemieckiéy Prowincyi, aby niektóre osoby ze Zgromadzenia dla założenia nowéy osady Nauczycielskiéy do Polski wyprawił. Nie mógł zrazu uczynić zadosyć rozkazowi Prowincyał, nie mając osób znaiących ięzyk Polski, odłożył więc tę rzecz do dalszego czasu.

Ale przyspieszyło się przybycie Piiarów do Polski przez wtargnienie Szwedów do Morawii. W powszechném zaburzeniu tego kraiu doznało tak przykrego losu Zgromadzenie Piiarskie składaiące cztery Kollegia, że musiało ie opuścić i szukać przytułku w innym kraiu. Jedni radzili udać się do Polski, gdzie ich Władysław IV wzywał, drudzy do Włoch pierwiastkowego swojego siedliska. Przy-

bywszy do Wiednia zasiągali rady od Kardynała *Matthaei* Nuncjusza Apostolskiego, iak w tym razie postąpić mieli. Ten wiedząc dobrze o zamiarach Władysława IV względem Zgromadzenia Piiarskiego, radził im aby niezwłocznie udali się do Polski. Tak zniewoleni radą Kardynała i zasiłkiem od niego wsparci, obrócili drogę ku Polsce, i na początku Lipca roku 1642 stanęli w Krakowie. Było ich trzynastu, to jest: Prowincyał *Onuphrius Conti* i czterech Xięży między któremi znajdował się Polak *Kazimierz Bogatko* z Woiewodztwa Poznańskiego, który obleczony został w sukienkę Piiarską w Morawii: trzech Kleryków, dwóch Laików i trzech Nowicyuszów. Odpocząwszy z podróży przez czas nieiaki w Krakowie u XX. Karmelitów, udali się do Częstochowy gdzie właśnie bawił Władysław IV. odprowadzając tamtędy siostrę swoją, którą wydał za Xięcia *Neuburgskiego*. Wprowadzeni byli przed oblicze Króla przez Stanisława Skarszewskiego Podczaszego Sandomirskiego, mile przyjęci, zapewnieni o dalszym losie, udali się do Warszawy w towarzystwie tegoż Skarszewskiego w którego domu do czasu przybycia Króla podeymowani byli (5).

Przybył Król do Warszawy we Wrześniu i zaraz zalecił aby dogodne miejsce na pomieszkanie dla nowego Instytutu szkolnego wynaleziono. Obrano plac na przedmieściu podług żądania samych Piiarów przy ulicy zwaney *Długa*: plac ten kupił Król za 14,000 złotych i przeznaczył na Kościół, Kollegium, Szkoły i ogród: aby zaś większe wrażenie uczynił o potrzebie tego Instytutu; sam znajdował się przy zakładaniu Kościoła, tudzież Królowa *Cecylia Renata*, Senat i stan Rycerski. Biskup Awenioneński *Marius Pilonardus* sprawuiący urząd Apostolskiego Nuncjusza przy Dworze Królewskim, poświęcił krzyż Pański i ustawił go zwykłym obrzędem ku poszanowaniu w tém miejscu gdzie Kościół miał bydź założony: Kaznodzieia zaś Królewski Xiądz Dominik Krasuski ze Zgromadzenia Xięży Dominikanów, zawsze przychylnego

naszemu Instytutowi, w wymównym głosie do zebranego ludu, wyłożył pobudki które skłoniły Króla do zaprowadzenia tego Instytutu, wystawił korzyści iakie spływaia na kraj, z oświecenia młodzieży w Religii, Moralności i Naukach.

Za gorliwém staraniem Królewskiém stanął na prędcę Kościół drewniany pod tytułem SS. Męczenników Pryma i Felicjana, tudzież pomieszkanie dogodne: odłożył bowiem Król na czas późniejszy wystawienie murowanego gmachu.

Król ten pobożny i przywiązany do Zgromadzenia Piiarskiego, darował Kościołowi naszemu relikwiie SS. Pryma i Felicjana które podczas swoihey bytności w Rzymie od Urbana VIII. w darze otrzymał na pamiątkę urodzin Króla przypadających 9 Czerwca, w którym dniu także Kościół obchodzi pamiątkę tych SS. Męczenników.

Urządziwszy Prowincyał interessa Domu Warszawskiego z resztą Piiarów udał się do Podoleńca dla założenia drugiey osady Piiarskiey, której Fundatorem był Stanisław Xiążę Lubomirski Woiewoda Krakowski.

Pięciu Piiarów było początkowo w Domu Warszawskim, to iest: Xiądz Hiacynt, iako Rządca Domu rodem Neapolitańczyk, Xiądz Kazimierz Bogatko: dwóch Kleryków rodem z Morawii, i ieden Braciszek rodem Neapolitańczyk.

Tymczasem Król obmyślił sposób dalszego utrzymywania sprowadzonych Piiarów: przeznaczył na to roczny dochód z summy 34,000 złotych. Summę tę umieścił w części na Dobrach swoich Jerzy Ossoliński. W testamencie zaś przeznaczył Król 30,000 złotych na wystawienie murowanego gmachu i Kościoła (6).

W roku 1646 Papież *Innocenty X.* wydał Bullę zmieniającą Instytut Piiarski. Zmianie téy starali się zapobiedz różni Monarchowie. Z téy także okoliczności Władysław IV czułą odezwę uczynił do *Innocentego X.* imieniem całego Narodu Polskiego, aby Instytut Piiarski za-

dnéy zmianie nie podlegał przynajmniéy w Królestwie Polskiém. Do przełożenia Królewskiego dołączyli swe prośby do Stolicy Apostolskiéy Biskupi Polscy swoim i Senatu całego imieniem: od stanu zaś Rycerskiego Jerzy Ossoliński Kanclerz Koronny (7). To wstawienie się całego Narodu za Zgromadzeniem Piiarskiém tyle sprawiło, że Bulla *Innocentego X.* nie była ogłoszona w Królestwie Polskiém.

Tymczasem Władysław IV. czynił dalsze przygotowania do ustalenia Piiarów w Warszawie: iuż ułożył rys Kościoła, zabudowania na mieszkanie i szkoły, lecz tym przedsięwzięciom iego śmierć przeszkodziła roku 1648.

Po Władysławie IV. Jan Kazimierz objąwszy rządu Polski, starał się skutecznic zamiary Brata swego, lecz zamieszania domowe i obce na wielkiéy były przeszkodzie. Tymczasem Król mając wzgląd na szczupłe dochody Piiarskie, przeznaczył dla Kollegium Warszawskiego rocznego dochodu z Żup Wielickich 1,400 złotych (8) który potém czynił złotych 1,600.

Już blisko piętnaście lat Piiarowie w Warszawie zamieszkali, a ieszcze publicznym obrzędem szkół nie otworzyli: prywatnie tylko młodzieź obywatelską tak z miasta iako teź z okolic powierzoną sobie doskonalili. Na przeszkodzie do tego były po części obrady Seymowe Polaków, na które zwyczajnie w liczném towarzystwie młodzieży dworskiéy Posłowie do Warszawy przybywali. Dla zapobieżenia przeto wszelkim zgiełkom i zamieszaniom między różną młodzieżą zdarzyć się mogącym, zabraniano otwierania publicznych szkół w stolicy. Było tylko prywatne przy Parafialnym Kościele Gimnazyum, w którym nie wielka liczba młodzieży uczyła się początkowych nauk. Jednak i przełożenie Króla na Seymie, i wstawienie się za nami do Stanów Seymujących Nuncyusza Apostolskiego usunęło te przeszkody. Wydał przeto Jan Kazimierz Przywiléy dla Piiarów otwarcia szkół publicznych nietylko w Warszawie, ale nawet i w tych miey-

scach Królestwa Polskiego, gdzie tylko to Zgromadzenie zaprowadzone będzie (9).

Już tylko otwarciu publicznemu szkół mógł przeszkadzać Biskup Poznański jako *Ordinarius Loci*, lecz za wstawieniem się Nuncjusza Apostolskiego, zezwolił datowaną odezwą do Zgromadzenia Piiarskiego 26 Grudnia 1657 (10).

Nie mogli zaraz korzystać Piiarowie z Przywileju Królewskiego, dla wszczętych rozruchów w kraju z przyczyny wtargnienia obcego woyska. Karol Gustaw Król Szwedzki w roku 1655 wkroczywszy do Polski, opanował Toruń, Gniezno, Kalisz i inne miasta Wielkiéy Polski. Jan Kazimierz przymuszony był schronić się do Szlązka. Król zaś Szwedzki daléy postępując, opanował Kraków, pobrał zamki i twierdze prócz Zamościa i Przemyśla, wziął nakoniec opuszczoną od woyska Warszawę. Piiarowie, prócz ucisku zwykłego w czasie wojny, nie doznawali od nieprzyjaciela żadnych przeszkód w uczeniu młodzieży: owszem Szwedzi własne dzieci do szkół naszych na ćwiczenie się w naukach posyłali: weszli bowiem do Polski z Królem swoim iakby do własnego kraju i na ciągle mieszkanie. Gdy już woysko Szwedzkie rozlało się prawie po całéy Polsce, ruynowało wsie, miasta i zamki, zagrażało wolności obywatelskiéy, znosiło wszelkie prawa; wtenczas Polacy Króla swego żałować i o iego rychły powrót do kraju starać się zaczęli. Zbierało się przeto woysko Polskie na pograniczu, i po różnych ze Szwedami utarczkach stanęło koło Warszawy którą po kilku niedziel oblężenia odzyskało w roku 1656 (11). Lecz nie długo cieszyli się Polacy z odebranéy Warszawy; Król bowiem Szwedzki zebrawszy znaczne woysko w Prusiech, wtargnął w miesiącu Sierpniu do Polski i stanął pod Warszawą. Woysko Polskie, w liczbie daleko mnieysze, ustąpiło; Król opanowawszy miasto, znaczną iego część zruynował i spalił. W téy to ruinie miasta, Kollegium Piiarskie, Kościół i wszelkie zabudowania spłonęły, kilka tylko mieszkań murowanych pozostało. Przewidując tę klęskę Pi-

iarowie, skoro tylko zasłyszeli o ciągnącym nieprzyjacielu, wynieśli się zaraz do Kollegium Podolenieckiego które w tymże czasie iak Warszawskie założone było.

W roku 1657 wrócili się Piiarowie do Warszawy, nanowo się pobudowali i zajmowali się obowiązkiem swoim właściwym uczenia młodzieży. Rektorem Kollegium Piiarskiego był Xiądz Jakób Weczyrka, ten sam który w roku zeszyłym żywo zachęcał Polaków do odebrania Warszawy.

Wkrótce po iakieykolwiek przywróconey spokojności w kraiu, Jan Kazimierz uskutecznić Brata swego zamiar względem Piiarskiego Zgromadzenia zamyślił. W roku przeto 1660, na pamiątkę odniesionych zwycięstw na nieprzyjaciółach, założył fundamenta Kościoła Piiarskiego pod tytułem N. P. Maryi Łaskawéy Zwycięzkiéy, zachowując dawny tytuł Władysława IV. (12).

Zona Królewska Marya Ludowika Gonzaga przeznaczyła dochód od 1,500 złotych na chleb pszenney dla Piiarów w dni postne Srody i Piątku: którą to summę wziętą obrócili Piiarowie na inszy użytek: kupili bowiem za nie część gruntu od Mokronowskich. W terażniejszych czasach w miejscu tém jest ogródek Piiarski przytykaiący do placu Gdańskim dawniéy zwanego (13).

Lecz nie długo trwała spokojność w Polsce, nowe zamieszania, kłótnie i burze w kraiu tak zniechęciły Jana Kazimierza, że złożył koronę w roku 1668 i przeniósł się do Francyi gdzie wkrótce życia dokonał.

Skończyła się na Janie Kazimierzu fundacya Królewska w Warszawie Piiarów. Zastanówmy się teraz ile różne osoby, w różnych czasach przyczyniły się tak do wystawienia murów Kościoła, Kollegium, Szkół i innych zabudowań Piiarskich, iako też do pomnożenia przychodów.

I. *Kościół.* Założone wprawdzie były fundamenta Kościoła od Jana Kazimierza, lecz dla zamieszkań kraiowych ukończone bydź dzieło nie mogło: przykładali się potém Piiarowie oszczędzonemi pieniędzmi do budowania Świą-

tyni Pańskięy, lecz robota szła zwolna. W roku 1678 Małgorzata Kotowska Podczaszyna Wyszogrodzka przedsięwzięła wystawić Kościół w iak nayprędzszym czasie: tyle zatém przysposobiła materyałów, że w roku 1681 Kościół zupełnie ukończony bez facyaty i ozdób wewnętrznych, wewnątrz zaś bardzo skromnie był przyozdobiony. Fundatorka na to dzieło wyłożyła 90,000 złotych (14).

W późniejszych czasach różni Piiarowie przyczynili się do ozdoby Kościoła zewnątrz i wewnątrz, iako to: Xiądz Arnolf Żeglicki w roku 1750 z uzbieranych pieniędzy za Xiążki przez niego wydane dał na zrobienie facyaty Kościoła złotych 30,000 która w roku 1762 ukończoną została.

W roku 1766 Xiądz Antoni Wiśniewski znacznie się przyczynił na blachę miedzianą do wież Kościoła, prócz tego na samo wewnętrzne przyozdobienie złożył 27,000. Inni Piiarowie zamieszkali w tym Kollegium złożyli w tym celu 2,216 złotych. Xiądz Antoni Konarski 4,500 złotych. Xiądz Felicjan Piaskowski 1,080. Xiądz Tadeusz Nowaczyński 360 złotych. W roku 1772 Kościół zewnątrz i wewnątrz zupełnie ukończony został.

II. Kollegium. To w części murowane a w większey części było drewniane za fundacyi Królewskięy. Późniejszych czasów różne mury przystawiano kosztem Domywym i prywatnych Piiarów, iako to: z summy 50,000 złotych złożonęy przez Xiędza Mikołaiia Stadnickiego wystawiona była Biblioteka i część Kollegium przytykaiąca do nięy od strony wschodnięy. Xiądz Samuel Wysocki w roku 1759 dał 24,000 na wewnętrzne przyozdobienie Biblioteki iak iest w dzisiejszym czasie.

III. Szkoły. Szkoły, równie iak Kollegium, były początkowo drewniane: z czasem wystawili Piiarowie własnym kosztem murowane. W roku 1687 założyli fundamenta o czém tak wzmiankuie Historyk Prowincyi Piiarskięy Polskięy. *Warsaviae per id tempus incipiunt nostri fabricam Scholarum ex coctis lateribus: fundamenta nimirum*

mirum jaciunt, progressuri deinceps, si fabricandi nervus adsit pecunia. Tenże pod rokiem 1690 znowu czyni wzmiankę o dalszėj fabryce szkół, która dopiero zupełnie ukończoną została w roku 1733 iak świadczy Historyk Domu Warszawskiego Xiądz Mikołay Stadnicki Professor Retoryki, (15) w tych wyrazach: *Hoc anno facta est insignis et magnifica exornatio et consummatio fabricae Scholarum nostrarum Varsaviensium tam extra quam intus, cura et diligentia P. Josephi Jastrzębski Rectoris hujus Domus.*

W czasie murowania Szkół mieściła się młodzież ucząca się, w salach już murowanych już drewnianych gmachu Piiarskiego. Z opisanja stanu Kollegium i Szkół w roku 1688, które jest w Archiwum Domowém, okazuje się, że pod ten czas mieli Piiarowie prócz Klass niższych i wyższych ieszcze osobną Szkołę Filozofii i Teologii. W podobnym składzie utrzymywały się Szkoły do roku 1779, to jest do czasów Kommissyi Edukacyjnėj. Liczba studentów w roku 1688 do 700 dochodziła (16).

IV. Różne Zabudowania przy Kollegium.

W terażniejszych czasach mają Piiarowie dwa Domy z których naymu pobierają dochód, to jest przy Długiej ulicy Kamienica pod Nrem 589, i na rogu Miodowėj i Długiej ulicy Dom zwany Pałacyk pod Nrem 488.

W tém miejscu gdzie jest teraz Kamienica Piiarska, był dawniej Dworek P. d'Orgeval który w roku 1698 Xiądz Piotr Niegoszowicz Rektor Kollegium, stargował za 20,000 złotych i zaraz wyliczył część, to jest 8,500 złotych. W następnym roku, dostawszy rękodajną summę złotych 4,000 od Xiężny Radziwiłowej Kanclerzyniey W. X. Litt: bez żadnych oblig, włożył ją na dopłacenie należytości P. d'Orgevall. W roku 1717 PP. Rchetti mający na tym Dworku 6,000 złotych, ustąpili téy summy Piiarom z obowiązkiem odprawiania rocznie 60 mszy za dusze Togno i

Szubalskich, co uskutecznia się i w teraźniejszych czasach. Do tego Dworku dokupione były dwie Rezydencye drewniane, jedna od ulicy Długiey, a druga od placu PP. Kicińskich za summę Kollegijną złotych 6,866. W roku 1769 na miejscu drewnianego Dworku zaczęli Piiarowie stawiać Dom murowany, zwany teraz officynami Kamienicy: na tę Fabrykę Kollegium summę 40,000 zło: podniesioną z *Boryszowa*, a 12,000 z *Czerwonki* przeznaczyło. W czasie Fabryki, Xiądz Samuel Wysocki na ię ukończenie dał 15,000 złotych. W roku 1781 wydało Kollegium około 3,000 złotych na bruk, uwożenie ziemi i dla odwrócenia wody od murów w któręj dotąd gnily, i obrócenia ię na ulicę publiczną. Razem przeto wniosku Piiarskiego pierwiastkowego na Kamienicę było złotych 97,336. Gdy pozostałe Dworki drewniane groziły upadkiem, a z rozkazu Magistratu miasta Warszawy niewolno było ich poprawiać, przedsięwzięło więc Kollegium wystawić Kamienicę któręj Fabryka w Maju roku 1789 rozpoczęta była. Do rozpoczęcia téj Fabryki, dał.

Xiądz Górski niegdyś Prowincyał Piiarski a po- tém Biskup złotych	- - - - -	14,400.
Xiądz Cyprian Zapolski	- - - - -	3,282.
Xiądz Felicyan Piaskowski	- - - - -	2,520.
Z Kassy Prowincyałskięj	- - - - -	5,400.
Z Kassy Drukarni	- - - - -	15,780.
Z Kassy Xięgarni	- - - - -	53,000.
Z Kassy Kościelnęj	- - - - -	1,000.
Summa fabryczna (17) podniesiona z dóbr Pro- wincyi	- - - - -	23,400.
Summa fabryczna podniesiona od JW. Ignace- go Potockiego M. W. X. Lit:	- - - - -	18,000.
Summa fabryczna podniesiona z Cholew od W. Fabiana Cholewskiego	- - - - -	6,000.
Summa fabryczna podniesiona z Gromna od W. Józefa Szymanowskiego	- - - - -	9,000.

Summa pozostała od wykupna z Duranowa lokowana na Czerwonce u W. Góiszewskiego, podniesiona na fabrykę za Dekretem Grodzkim Sochaczewskim - - - - -	15,000.
Summa na Skotnikach podniesiona na fabrykę za Dekretem Grod: Sochaczewskim - - -	15,000.

Całkowitego wniosku na fabrykę Kamieni-
cy od roku 1789 do 1792 złotych - - - 181,782.

Pałacyk Piiarski pod Nrem 488 takim sposobem był wystawiony. Dawniéy w tém miejscu był naprzód Dworek Kalinkowskich a potém Paięckich zwany: oddany Piiarom pod warunkiem aby co tydzień była iedna msza za dusze Paięckich, iak się dotąd odprawuie. Z tego Dworku w roku 1721 płacono za naniem złotych 200. Tegoż roku puszczony był ten Dworek Xiędzu Janowi Humańskiemu Archi-Dyakonowi i Officyałowi Warszawskiemu iak się pokazuie z pisma iego własnego w roku 1733 w którém zeznaie że nie płacąc z niego arendy przez lat 12 chce tę sumkę 2,400 złotych obrócić na mury tegoż Dworku, ile że iuż uczynił kontrakt z Architektem *Deybel* na złotych 40,000 do wymurowania Domu wraz ze stajnią i wozównią. Wymurowawszy ten Pałacyk, znowu zażywał go Humański przez lat 12 dla pobierania zysku za wydatki, iak wyrażono w Xiążkach *Archivi Domus i Capitulum Localium Domus*.

Na tym Pałacyku dotąd są te obowiązki (inne bowiem doczesne iuż się dopełniły, iako to: 1. Ze Piiarowie płacili do Kollegiaty S. Jana przez lat 30 corocznie złotych 70. 2. Siostrzenicy Xiędza Humańskiego dożywotnie złotych 70).

1. Mszy 52 na rok za dusze Paięckich.
2. Msza śpiewana za duszę Xiędza Humańskiego i 30 czytanych, tudzież dwa Anniwersarze corocznie.
3. Złotych 30 na świce do Grobu Pańskiego w Wielki Tydzień.

V. Drukarnia. Kupiona od Dziedziców Muszyńskich Elżbiety i Anny Leskowskich za Kollegiynę pieniądze za Rektorstwa Xiędza Benedykta Zawadzkiego w roku 1690. Kosztowała początkowo złotych 5,755. Zwała się przedtém Drukarnia Ellertowska, iak świadczy Przywiléy dany *Ellertowi* od Władysława IV w roku 1643. Jana Kazimierza 1648. Tegoż drugi Przywiléy roku 1651. Przywiléy od Jana III. dany *Schreiberowi* roku 1684. Tegoż drugi, w którym za Królewską Drukarnią jest uznana. Tegoż trzeci roku 1690 stwierdzający i sprzedaż i Przywiléie dla Xięży Piiarów iako nabywców. Przywiléy Augusta II. pod rokiem 1701 (18).

VI. Dochód na utrzymanie Nauczycielów. Właściwy Dochód na utrzymanie Nauczycielów w Szkołach, zaczął się w roku 1795. Xiędz Albertrandy Officyał Warszawski wyznaczony pod ten czas Wizytatorem Szkół, wyrobił od Rządu na Szkoły Warszawskie Xięży Piiarów złotych 6,000 z funduszów Edukacyinych. Izba Edukacyina w roku 1810 przydała do tego 5,000. W terażniejszych czasach razem pobierają rocznie Szkoły Warszawskie Pensyi Dodatkowéy z funduszów Edukacyinych zło: 16,000.

VII. Wykaz Summ z wiecznemi i doczesnemi obowiązkami, tudzież wniesionych przez Piarów, iako też zagubionych.

Summy z wiecznemi obowiązkami.

Imię, nazwisko dającego na wieczne obligi.	Złotych.	Liczb. mszy na rok	Na co summa obrócona lub gdzie umieszczona.
Władysława IV.	30,000	365	Podniesiona ze Skotnik i Duranowa, Dekretem Grodu Sochaczewskiego i w roku 1789 w murowanie Kamienicy wyłożona.
Zalewskich	20,000	104	Podniesiona z Boryszewa i w roku 1769 weszła na wystawienie Oficyn Kamienicy.
Jerzego Xięcia Lubomirskiego.	12,000	365	Od tej summy biorą Piarowie czynsz ze 14 Dymów na Lesznie wynoszący złotych 500 (19).
Adama i Małgorzaty Koto-wskich	10,000	365	Była początkowo na Macieiwicach, stamtąd podniesiona w roku 1778 i na Potyczy umieszczona.
Teofili Wilkowskiej	7,500	104	Na Dobrach Nacpolsk umieścili Piarowie dwie summy: to jest od Zdziarskich 7,600 i część summy Wilkowskiej to jest zł: 5,000.
Szubalskich i Togni	6,000	60	Weszła w Mury Oficyn Kamienicy roku 1769.
Hiacynta Boratyńskiego	4,000	52	Umieszczona na Garbatkach w Powiecie Błońskim.
Paięckich	4,000	52	Na Pałacyku przy Miodowej ulicy pod Nrem 488.
Jana Krasieńskiego Biskupa Kamienieckiego.	6,000	52	Weszła w Mury Kamienicy.
Agnieszki Wolińskiej	1,000	52	Weszła na potrzeby Kollegium.
Xiędza Andrzeja Miąsińskiego Dziekana Wareckiego.	1,000	12	Była umieszczona naprzód na Czerwonec, potem podniesiona na murowanie Kamienicy.

203463z
4

Summy z obowiązkami doczesnemi obrócone na iakokolwiek pożytek.

1. *Zbąskich złotych 34,000.* W roku 1702 Pani Zbąska Podkomorzyna Lubelska zapisała Testamentem dla Kollegium Warszawskiego sumnę złotych 60,000 na Dobrach swoich Maciejowice aby z dochodu téy summy utrzymywało się pięciu Piiarów. Lecz w roku 1741 Dekret Nuncyatury przyznał tylko Piiarom dochód od summy złotych 34,000. Chociaż już zmniejszona była summa pierwotna Testamentem zapisana, i z téy reszty nawet nie płacono procentu. Przeto w roku 1778 przenieśli Piiarowie tę sumnę na Dobra Potycze.
2. *Zdziarskich złotych 15,200.* W roku 1700 Pan Zdziarski Woyski Sochaczewski dał złotych 15,200 na msze ręczne. Połowę téy summy umieścili Piiarowie na Nacpolsku, a drugą połowę przenieśli na Boryszów, stamtąd podniósłszy, włożyli w Mury Oficyn przy Kamienicy.
3. *Gołębiowskiéy złotych 20,000.* W roku 1750 Pani Gołębiowska dała tę sumnę Kollegium Warszawskiemu od którój z początku płacili Piiarowie procentu złotych 1,200. Po śmierci Pani Gołębiowskiéy oddano tę sumnę na msze ręczne stósownie do Testamentu i obroconę ją na Mury Kollegium.

*Summy przez osoby Zgromadzenia wniesione,
i na co obrócone.*

1. *3,800 złotych.* Xiądz Michał Ziemecki miał tę sumnę naznaczoną sobie Óycowskim Testamentem, przysądził mu ją Dekret Nuncyatorski. Odebrawszy tę sumnę

Xiądz Ziemecki oddał na wybielenie Kościoła i przyozdobienie Kaplicy Najświętszój Panny Maryi Łaskawój, roku 1713.

2. 7,340 złotych. Xiądz Kazimierz Zembrzuski w roku 1729 zapisał tę sumę Domowi Warszawskiemu. Umieszczona była na Boryszewie stamtąd wniesiona na murowanie kamienicy.
 3. 1,000 złotych. Xiądz Jan Kanty Boski dał tę sumę roku 1745 która z początku była na Boryszewie potém obrócona na murowanie officyn Kamienicy.
 4. 50,000 złotych. Xiądz Mikołaj Stadnicki wniósł tę sumę na przystawienie Muru Kollegium roku 1750 z której złotych 40,000 obrócono na murowanie, a złotych 10,000 umieszczono na Dobrach Potytcze.
 5. 30,000 złotych. Xiądz Arnolf Żeglicki dał w roku 1750 na facyatę Kościoła.
 6. 24,000 złotych. Xiądz Samuel Wysocki dał na wyposażenie wewnętrzne Biblioteki.
 7. 15,000 złotych. Tenże dał na murowanie officyn Kamienicy.
 8. 27,000 złotych. Xiądz Antoni Wiśniewski dał na wewnętrzną ozdobę Kościoła.
 9. 4,500 złotych. Xiądz Antoni Konarski dał na dzwon i organy. Przyłożył się także do składki na dzwon, JP. Ambroży Czempiński Metrykant Koronny. Dzwon ten rozbity darowali Piarowie do Ludwisarni w roku 1794.
- W tymże roku wszelkie srebro z Kościoła Warszawskiego Xięży Piarów zabrane zostały do Mennicy krajowój, których wyszczególniony Rejestr znajduje się w Xiędze Zakrystyjnój.
10. 1,080 złotych. Xiądz Felicyan Piaskowski dał na reparacyą Zegaru wieżowego.
 11. 360 złotych. Xiądz Tadeusz Nowaczyński dał na ozdobę mniejszój Zakrystyi.

Summy zagubione:

1. 20,000 złotych. Było na Żupach Wielickich od której summy zapisanéj przez Króla Jana Kazimierza, mieli Piiarowie rocznego przychodu złotych 1,600 aż do zabrania kraiu.
2. 10,000 złotych. Na Dobrach Żywiec w Gallicyi: od której summy na rok mieli Piiarowie złotych 300 przychodu lecz po rozebraniu kraiu ta summa przepadła.
3. 2,500 złotych. Na Synagodze Sochaczewskiéj umieszczone w roku 1724. Od roku 1792 prowizya nie dochodzi.
4. 12,000 złotych. Summa z oszczędności uzbierana, pożyczona była w roku 1780 P. Mikołajowi Piaskowskiemu na Dobra Janowiec w Sandomirskiém: lecz od roku 1790 żadnego przychodu nie czyni.

P R Z Y P I S K I

do Historji zaprowadzenia Instytutu Xięży Piarów
do Warszawy.

- (1) Bulla ta Pawła V zaczyna się od tych wyrazów. *Ad ea per quae Christi fideles piis moribus et doctrina mature imbuantur etc.* 6 Martii 1617.
- (2) Bulla Urbana VIII w roku 1629 1. Czerwca wydana uwalniająca Zgromadzenie Piarskie od koniecznego znajdowania się na Processyach i obrzędach publicznych zaczyna się od tych wyrazów. *Debitum Pastoralis officii nobis ex alto commissi, requirit, nosque ad id promptos excitat, ut Regularium studio piae vitae et puerorum institutioni sedulo vacantium, ne ipsi ab illis distrahantur quantum cum Domino possumus libenter annuamus, etc.*
- (3) Pobudką do wydania téj Bulli był iakiś obcy człowiek zwany *Matthaeus Maximus*, który zmyśliwszy podpis i pieczęć Józefa Kalasantego, udawał się za Wikaryusza Jenerałego i Wizytatora Szkół: przeszedł różne miejsca i wiele wyludził pieniędzy na założenie nowych Szkół, po czém jako oszust w więzieniu był osadzony.
- (4) Kopie Listów Władysława IV iako téż odpowiedź Urbana VIII znajduję się w Archiwum Domowém.
- (5) Historyk Prowincyi Polskiej Piarskiej Xiądz Michał Krauz rodem z Podoleńca piszący tę Historją we dwadzieścia kilka lat po zaprowadzeniu Piarów do Polski tak opisuje przybycie ich do Częstochowy, co slyszal z opowiadania samego Skarszewskiego. *Vix perveniunt nostri Częstochoviam, cum forte Stanislaus Skarszewski Subdapifer Sandomiriensis ipsos advertit, magna statim humanitate nostros adit, salutatur: et, quanam, unde, quò, qua causa? interrogat: Adventus causam simul ac intelligit, statim abit ad Regem, atque, Serenissime Rex inquit, habemus hospites, nam cum hoc Principe familiarissime agebatur: Rex hilari quadam cum admiratione: Quosnam ait, hospites? eos, respondet ille, quos Majestas Vestra pridem desiderat, Patres Scholarum Piarum: hi submissee petunt in Majestatis Vestrae conspectum admitti. Mirum dictu, quantum exhilaratus eo nuntio rex, statim nostros advocari jubet, ac interea Subdapifero mandat, ut cum omni, qua fieri potest, meliori commoditate Varsaviam deducantur. Quae- renti Subdapifero, ubinam interea temporis erunt Varsaviae collocandi, donec locus et Domus ipsis prospiciatur? subridens rex, censemus, inquit, nullibi commodius fore pro ipsis hospitium quam in Palatio Domini Subdapiferi Sandomiriensis. Alacriter eam regis accipiens voluntatem, exsecuturum se libenti animo respondet Subdapifer.*
- (6) W kopii Testamentu Władysława IV. 9 Czerwca 1647 zrobionego, znajduję się w Archiwum Domowém, o zapisie swoim dla Piarów tak

Król wyraził. Pro fundatione Ecclesiae et Conventus PP. Scholarum Piarum, quam in honorem SS. Martyrum Primi et Feliciani in suburbio Varsaviae caepimus, decem millia talerorum imperialium assignamus: quae si in vivis non exsolverimus, successoribus nostris exsolvenda injungimus: et ad templum ibidem seorsivo sumptu ex delineatione nostra extruendum eodem obligamus. In casu vero alicujus circa hunc Ordinem substantialis mutationis, Fundatio Nostra robur habeat, adscitis iis in obsequium illius Ecclesiae, quos Successores Nostri adlegerint.

Miał Władysław IV u siebie złożoną przez Samuela Howskiego Podczaszego Koronnego sumę 64,000 złotych którą podług iego Testamentu Król miał obrócić *ad pia opera*: Po śmierci więc Howskiego przeznaczył dochód od 34,000 z téy summy Piarom: który potem nie doszedł w całkowitości. dla tego że w Testamencie Królewskim nie był wyrażony, iak można o tém przekonać się z plik papierów znajdujących się w Archiwum Domu Warszawskiego pod tytułem *Summa Hoviana* N. 1. et 2. Z summy téy 34,000 zł.; ledwie przysądzono Piarom złotych 10,000 i te umieszczono na Dobrach Żywiec należących do Wielopolskich w roku 1678 17 Sierpnia.

- (7) Listy Króla, Biskupów i Jerzego Ossolińskiego znajduią się w Książce pod tytułem: *Privilegia et Constitutiones Apostolicae concernentes Congregationem Scholarum Piarum*. W Archiwum zaś Domu Warszawskiego jest autentyczny List Innocentego X. do Władysława IV. w interesie Zgromadzenia Piarów pod dniem 7 Sierpnia 1647.
- (8) W Archiwum Domowém jest na to Przywiléy Jana Kazimierza. W Konstytucyach zaś krajowych *Volumine Legum IV. fol: 960* pod tytułem Fundacya OO. Piarów roku 1657 zatwierdzony jest ten Przywiléy przez Seym na późniejsze czasy.
- (9) Przywiléy ten oryginalny Jana Kazimierza datowany 23 Lipca 1655 roku, znajduje się w Archiwum Domowém. Oblatowany tegoż roku w Sierpniu w Kancellaryi więkšej Metryki Koronnéy.
- (10) Przy końcu pozwolenia wyraził Tolibowski facultatem concedimus per praesentes. Ita tamen, ne perturbationibus Scholarum Parochialium locus sit, volumus, ne ullum puerum civitati subjectum, citra consensum Magistrorum Parochialium, vel Officialis Varsaviensis, vel qui regulas inferiores Grammaticae non noverit, ad easdem recipiatis, pauperibus tamen, qui solvendo non sunt, exceptis simulque externis.
- (11) Autor Historji Prowincyi Polskiej Piiarskiej utrzymuje, iż wiele przy czynił się do odebrania Warszawy Xiądz *Jakób Weczyrka* Professor Piiarski, który iuż to zapalał obywatelów do meztwa, wystawiając im chwalebny czyn, potykania się za oyczyzną, iuż wskazywał dogodnie miejsca twierdzy, które łatwo można było opanować.
- (12) Na kamieniu węgielnym włożonym w fundamenta Kościoła przez Jana Kazimierza, następujący był wyryty napis.

†
Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.

Templum hoc Varsaviae
a primaeva sua fundatione Vladislai IV. Regis. DEO sub tu-
tela SS. Martyrum.

PRIMI ET FELICIANI

dicatum

mox belli Svetici tempore exustum, et in ejus reaedificatione
piâ gratitudine, expressa voluntate
SS. Mttum Joannis Casimiri, et Ludovicae Mariae Regum
Poloniae et Svetiae; solemnitatem hanc sua praesentia con-
decorantium.

DEIPARAE VIRGINI MARIAE

DE VICTORIA

Sanctorum Martyrum immota manente tutela

circa positionem hujus primi lapidis

CONDICATUM ESTO.

Alexandro VII. Pontifice Maximo Ecclesiam universalem gubernante. . .

Emmo. et Rmo Petro S. R. C. Cardinali Vidono, pro Nuntio Apostolico praesente.

I. et Rmo D. Alberto Tholibowski Episcopo Posnaniense curam Diaecesis hu-
jus gerente.

Illustrissimo et Reverendissimo Joanne Gembicki, Episcopo Plocense benedicente

A. D. M. D. C. L. X. 19 Julij.

Dirigente Congregationem CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum.

A. R. P. Camillo a S. Hieronymo Praeposito Generali.

Reverendo Patre Joanne Dominico a Cruce, Germaniae Praeposito Provinciali.

R. P. Jacobo á S. Barbara, hujus Domus Varsaviensis Rectore.

- (13) Jest w Archiwum Domowém Dekret Nuncyusza Apostolskiego nakazujący obrócić dochód z téj summy na pierwiastkowe przeznaczenie.
- (14) Jest w Archiwum Domowém krótki wykaz kosztu łożonego na Kościół, zrobiony przez Piiara pod te czasy mieszkającego w Kollegium.
- (15) Do stawiania murów dopomogła cokolwiek Piiarom Cegielnia którą mieli na Ujazdowie. Ustąpili ją potem w roku 1743 Konwiktowi Warszawskiemu XX. Piiarów na lat 12. W roku zaś 1776 gdy i mniej była potrzebna, i bardzo mały dochód czyniła; przedaną została P. Wasilewskiemu za złotych 5,300 i ta summa późniéj umieszczona była na Potyczy.
- 16) W Przywileiu Jana Kazimierza danym Piiarom względem Szkół i dawania w nich nauk, nie masz wzmianki o Filozofii i Teologii. Gdy więc na Kapitule Jeneralnéj w Rzymie roku 1683 stanęło iż Piiarowie po swych Szkołach mogą te dwie Nauki dawać; przeto Rektor Kollegium Warszawskiego Xiądz Franciszek Haligowski zaniósł prośbę do Stefana Wierzbowskiego Biskupa Poznańskiego, o pozwolenie uczenia w Szkołach Warszawskich Filozofii i Teologii. Odpis Biskupa zezwalający na prośbę datowany w Górze Kalwaryi dnia 25 Lipca 1683 znajduje się w Archiwum Domowém.
- (17) Te summy nazywały się Fabryczne które zostawały z oszczędzonych prowizy od summ kapitałnych.
- (18) Wszystkie te Przywileie w oryginałach znajdują się w Archiwum Domowém.
- 19) Xiązę Jerzy Lubomirski ofiarował summę 12,000 złotych Kollegium Warszawskiemu z obowiązkiem odprawiania Mszy 365 co rok. Obligacya ta uskutecznić się zaczęła od roku 1753 w którym pomieniony Xiązę umarł w Rzeszowie. Ta summa umieszczona była naprzód na Umiasztowie, stamtąd podniesiona i z niéj na potrzeby Domu 1,000 złotych obrócono. Umieszczono ją potem na Jeżowéj Woli, stamtąd w roku 1750 podniesiono, znowu wzięto z niéj na użytek Domowy złotych 1,000. Zostało zatem z pierwotnéj summy obligacyynéj złotych 10,000 które lokowano na Synagodze Sochaczewskiej na dwa lata; skąd ledwie odebrano i pożyczono iéy Konwiktowi Warszawskiemu Xięży Piiarów o czém doczytać się można in Capitulo Locali 1755. Konwikt przekazał tę summę na Leszno.

KSIEGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO

10594-KZ

203463 z₄

Biblioteka im. Hieronima
Łopacińskiego w Lublinie

II 203466 K

203463

4